УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:
Проф др Зоран Драгишић

КАНДИДАТ:
Дарко Исаиловић, 257/14

Београд, 2020. године

С А Д Р Ж А Ј

1. УВОД 3
1.1. Предмет рада 4
1.2. Циљеви и задаци рада 4
1.3. Структура рада 4
2. ВОЈСКА СРБИЈЕ 6
2.1. Безбедност и улога војске у њеној реализацији 6
2.2. Теоријско дефинисање Војске Србије 9
3. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 15
4. ЗАКЉУЧАК 33
5. ЛИТЕРАТУРА 37

1. УВОД

Појам безбедности се у литератури, али и у пракси, посматра као један сложени феномен у друштву, којим су обухваћени различити садржаји. Безбедност грађана и државе, територије представља један од важнијих задатака формираних безбедносних јединица, међу којима се налазе и припадници војске. Посматрајући историјски развој, стручњаци су дошли до података, који су показали да се одлучујућим безбедносним фактором могу посматрати војне силе, пред којима се налазе тешки, одговорни и озбиљни задаци, који се могу обухватити једним уопштеним појмом – појмом одбране.[1] Према мишљењу бившег министра одбране Републике Србије, Драгана Шутановца, одбрана се може посматрати као „једна од најзначајнијих функција сваке државе, будући да се кроз њу преплићу све остале сфере људске делатности, усмерене на стварање основних претпоставки за свеукупни развој и просперитет“.[2] То значи да, уколико нема адекватне одбране, државна територија и њени грађани могу бити угрожени и њихова слобода може доћи под велики знак питања.

Одбрамбена политика на територији једне државе требала би да буде усмерена на формирање безбедносних јединица, које ће бити састављене од одговорних и способних припадника, који ће бити спремни да у сваком тренутку бране свој народ и државну територију од угрожавајућих и непријатељских напада. Што се тиче безбедносне политике, која је актуелна на територији Републике Србије, то је политика са дугим и богатим историјским развојем, што потврђују и историјски подаци повезани, пре свега, са развојем Војске Србије и њеним пролажењем кроз различите фазе, све до данашњих дана, када је на српској територији, након доношења Устава Републике Србије 2006. године, званично формирана модерна и савремена Војска Србије.

Историјски развој војске на подручју једне територије има велики значај, јер војска, према мишљењу Радослава Гаћиновића, представља гаранцију за успостављање безбедности једне државе: „у демократски уређеном друштву и

[1] Гаћиновић, Р. (2014). „Друштвена улога војске у изградњи безбедности државе“. *Војно дело*, вол. 66, бр. 2, стр. 129-144., стр. 130.
[2] Шутановац, Д. (2014). „Предговор“. У: Марковић, Д. (ур.). *Бела књига одбране Републике Србије.* Београд: Медија центар „Одбрана“, стр. 4.

савременој организацији државе унутрашња мисија војске своди се на минимум, она је искључиво намењена за одбрану државе и њених грађана од спољњег непријатеља“.[3] Сходно томе, може се рећи да формирање војног састава на подручју једне државе представља важан задатак у оквиру безбедносне политике, као и да без добро организованог војног састава безбедност грађана и њихове територије веома лако може бити угрожена. Када се говори о историјском развоју Војске Србије, тада се може говорити о једном сложеном развоју, који је био праћен различитим фазама, али је свака од тих фаза представљала један корак даље у историји и корак ка развоју савремене и модерне војске Србије каква постоји и данас.

1.1. Предмет рада

Предмет овог рада представља прича о историјском развоју Војске Србије, односно радом ће бити обухваћен историјски развој, који је започет давне 1813. године подизањем Првог српског устанка и који је текао паралелно са развојем саме државе и њеним пролажењем кроз различите фазе и називе.

1.2. Циљеви и задаци рада

Ослањајући се на историјске податке, који прате ток развоја Војске Србије, у раду би требало анализирати различите фазе развоја, постојања и функционисања Војске Србије и њених припадника са циљем да се прикажу развојне фазе, које су представљале основу за развој савремене и модерне Војске Србије, која је карактеристична за данашње време, односно која је актуелна на територији Републике Србије од 2006. године.

1.3. Структура рада

С обзиром на то да је историјски развој Војске Србије текао кроз различите фазе, структура овог рада ће бити подељена на неколико целина. Након уводног дела рада (***Увод***), у коме ће бити дефинисани предмет, циљ, задаци и структура

[3] Гаћиновић, Р. (2012). *Безбедносна функција државе*. Београд: Институт за политичке студије, стр. 238.

рада, у другом поглављу (***Војска Србије***) детаљнија пажња ће бити усмерена на теоријско објашњење и дефинисање Војске Србије, као и на објашњавање њених важних задатака, циљева и мисија. У трећем поглављу (***Историјски развој Војске Србије***) детаљнија пажња ће бити усмерена на причу о почетку развоја и формирања састава српске војске, њеном уређењу и облицима, који су започети са подизањем Првог српског устанка, затим Другог српског устанка, Првог и Другог балканског рата, Првог и Другог светског рата, па све до данашњих дана, када на територији Републике Србији постоји савремена и модерна војска. На самом крају рада биће изведен закључак и пописана коришћена литература.

2. ВОЈСКА СРБИЈЕ

Да би прича о историјском развоју Војске Србије била јаснија, неопходно је пажњу усмерити ка њеном теоријском објашњењу, односно ка анализирању важних мисија, циљева и задатака, као и њене структуре, што је уједно и предмет овог поглавља. У овом поглављу пажња ће, такође, бити усмерена и на теоријско објашњење појма **безбедност** и улоге војске у њеној реализацији на подручју једне државе.

2.1. Безбедност и улога војске у њеној реализацији

Појам безбедности је, као што је већ наведено, један сложени појам, али и појам који има посебан значај за сваку државу и развој свих питања повезаних са политиком безбедности. Бавећи се детаљнијим анализирањем друштвене улоге војске у изградњи безбедносне политике на подручју једне државе, Радослав Гаћиновић је пажњу посветио и теоријском објашњењу појма безбедности. Према његовом мишљењу, овај појам се може посматрати као комплексан појам, којим су кроз историју биле обухваћене различите врсте садржаја. Уколико се, на пример, посматра етимолошко порекло појма безбедности, у њему се може пронаћи неколико различитих значења, као што су: *одсуство, опасност, извесност, самопоуздање, неустрашивост, заштићеност* (сви наведени појмови потичу од латинске речи *securitas*) или *сигуран, безбедан, поуздан, неустрашив, уверен, сталан, чврст, одан, истинит* (наведени појмови потичу од латинске речи *securus*).[4] Према мишљењу истог аутора, појам безбедности могао би се посматрати и као једна посебна врста стања карактеристична за друштво, чије су главне особине „изградња стварног осећаја слободе, правде и здраве животне средине где се слободно живи, ради и развијају сопствене интелектуалне способности“.[5]

[4] Гаћиновић, *op.cit.,* стр. 129.
[5] Гаћиновић, *op.cit.,* стр. 27.

Безбедност представља и важно државно питање, а када је у питању Република Србија, обавеза њеног успостављања на територији Републике Србије дефинисана је ***Уставом Републике Србије***, у коме се наводи да држава има обавезу да уређује и обезбеђује „суверености, независност, територијалну целовитост и безбедност Републике Србије“[6], али и „одбрану и безбедност Републике Србије и њених грађана“[7].

Заједно са наведеним законом, на подручју Републике Србије важи и ***Закон о одбрани***, којим се уређује „систем одбране Републике Србије, надлежности државних органа и Војске Србије у одбрани, права и дужности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у одбрани, као и друга питања од значаја за одбрану“.[8]

Политика одбране Републике Србије дефинисана је и ***Белом књигом одбране Републике Србије***, у којој се наводи да се одбрана територије и њених грађана заснива на ојачавању постојећих капацитета за одбрану у циљу стварања једног ефикасног и добро организованог система, који ће у било ком тренутку моћи да одговори на непријатељске и угрожавајуће спољашње факторе.[9] У наведеној Књизи се наводи и да је један од најважнијих безбедносних интереса Републике Србије усмерен ка очувању безбедности и стабилности државе, безбедности њених грађана, а све се је омогућено „очувањем суверености, независности и територијалне целовитости Републике Србије и заштитом безбедности грађана, изградњом поверења и унапређењем безбедности и стабилности у региону“.[10]

Посматрајући значење појма безбедности, може се закључити да је то стање, коме треба да тежи свака држава, али у свему томе се може поставити и питање: *Како осигурати државну безбедност?* Одговор на постављено није тешко пронаћи, уколико се у обзир узме постојање једне посебно формиране јединице – војне јединице – пред којом се налазе сложени и важни изазови, који се морају

[6] *Устав Републике Србије*, 98/2006, члан 97, став 1.
[7] *Ibid.,* члан 97, став 4.
[8] Закон о одбрани, Службени гласник РС, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 – др. закон, 104/2009 – др. закон, 10/2015 и 36/2018., члан 1.
[9] Марковић, Д. (2014). *Бела књига одбране Републике Србије.* Београд: Медија центар „Одбрана“, стр. 4.
[10] *Ibid.,* стр. 13.

испунити како би се на подручју једне државе очували безбедан и миран живот свих грађана. Анализирајући повезаност војске са безбедносном политиком, Ратко Гаћиновић истиче да су војне силе кроз историју биле сматране одлучујућим безбедносним елементом[11], док се према мишљењу Ратка Марковића војне силе могу посматрати као „целокупност оружаних снага (војне силе) једне државе“.[12] Разлога за формирање војних јединица је много, али су сви они усмерени ка једном општем циљу – ка формирању безбедносне политике, односно ка очувању грађанског и државног мира и безбедности.

Припадници војске имају важну улогу у одржавању безбедности на подручју једне државе, посебно ако се има у виду да „војска представља велики и сложен организациони систем који има осетљиву улогу у друштву, и државну функцију у одређеним политичким, нормативно-правним, просторним, временским, едукативним и другим условима који уједно представљају оквире војне доктрине и окружење у којима се може употребити“.[13] Дакле, из наведене дефиниције се може закључити да се пред припадницима војске налази низ активности и да се, захваљујући њима, активност војске на подручју једне државе налази на врху и на листи најважнијих државних активности.

Важну улогу војске потврђује и став да се од самих развоја војске, па све до данас, у друштву препознаје потреба „за дефинисањем приступа како што ефикасније реализовати додељене задатке и постићи победу у борби“, као и да искуства стицана кроз историју представљају основ за тражење најбољих начина на које се снага припадника војске може употребити као средство за борбу против непријатеља.[14] О повезаности војске и ширења безбедности може се сазнати из ***Закона о одбрани***, који важни на територији Републике Србије, у коме је прописано да се пред припадницима Војске Србије налази низ сложених и озбиљних задатака, у које се убрајају одбрана државне територије, односно

[11] Гаћиновић, *op.cit.,* стр. 130.
[12] Марковић, Р. (1997). *Уставно право и политичке институције.* Београд: Службени гласник, стр. 341.
[13] Остојић, М., Каравидић, З., Пројовић, Д. (2017). „Утицај доктрине и концепата на развој способности Војске Србије“. *Војно дело,* бр. 8, стр. 321-340.стр. 321.
[14] *Ibid.,* стр. 322.

одбрана, која се темељи „на заштити суверености, независности, територијалне безбедности и целовитости“.[15]

2.2. Теоријско дефинисање Војске Србије

На званичној интернет страници Војске Србије може се пронаћи информација да војска, која је активна на подручју Републике Србије, има задатак да брани земљу од различитих врста оружаних сукоба, напада, као и од свих потенцијалних или постојећих угрожавајућих фактора, који могу угрозити безбедност грађана, а потом и безбедност државне територије. Осим тога, припадници Војске Србије имају пред собом важне и одговорне задатке, међу које се убраја и обавеза извршавања мисија и задатака, који су дефинисани Уставом Републике Србије, Законом о Војсци Србије и различитим принципима у оквиру међународног права.[16]

О Војсци Србије се може говорити као о организованој оружаној снази, која је главни учесник у борбеним операцијама, али и свим другим постојећим облицима сукобљавања између њих и непријатеља, који покушају да угрозе грађанску и државну безбедност.

Слика 1. Припадници Војске Србије[17]

[15] *Закон о одбрани*, *op.cit.*, члан 2.
[16] Званична интернет страница Војске Србије је: http://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije (датум посећивања сајта: 18.7.2020.).
[17] https://sveosrpskoj.com/wp-content/uploads/2019/05/45n93as111-990x556.jpg (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

Када се говори о важним мисијама и задацима Војске Србије, тада се може говорити о активностима, које су ***дефинисане Стратегијом одбране Републике Србије***, која је, наравно, усклађена и са Уставом Републике Србије. Активности, које представљају мисију Војске Србије, могу се издвојити три најважније:

- пружање заштите Републици Србији од свих спољашњих фактора, који могу угрозити безбедност грађана, али и целе државне територије, која се може реализовати трима различитим активностима војске, и то на првом месту одвраћањем од оружаног угрожава, одбраном државне територије и ваздушног простора;
- активно учествовање у изградњи и очувању мира у држави, а затим и у региону, уколико за тим постоји потреба, а то се реализује учествовањем припадника војске у међународној војној сарадњи и мултинационалним операцијама;
- пружање подршке цивилним властима, што је омогућено пружањем отпора безбедносним претањама; а што се реализује супротстављањем свим потенцијалним угрожавајућим факторима, као што су тероризам, сепаратизам и организовани криминал; а осим тога и пружањем помоћи цивилним властима у случају приодних и неочекиваних природних непогода и катастрофа, које угрожавају безбедност народа, њихово здравље и живот[18].

Наведене мисије Војске Србије узете су у обзир и у Стратегији одбране Републике Србије, у којој се наводи да се ове мисије реализују трансформацијом и професионализацијом војске, изградњом и унапређењем способности војних припадника[19] и да се због тога Војска Србије посматра као главни носилац војне одбране на територији Републике Србије. Сходно томе, у наведеној стратегији се може пронаћи и један у низу различитих начина дефинисања Војске Србије: „Војска Србије брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава и друге мисије и задатке у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе“.[20]

Какав ће бити састав војске, зависи од степена угрожености једне државе, затим доступних ресурса, дефинисаних мисија и задатака, али и од међународних стандарда. Међутим, без обзира на то о каквој се организацији говори, веома је

[18] У Стратегији одбране Републике Србије може се пронаћи детаљнији и много дужи списак свих потенцијалних угрожавајућих фактора, у које се убрајају следећи: питање независности Косова, терорситички напади, сепаратистичке тежње, национални и верски екстремизам, организовани криминал, природне елементарне непогоде, као и хемијске, биолошке, нуклеарне, техничке и технолошке катастрофе (*Стратегија одбране Републике Србије*, Службени гласник РС, бр. 94/2019, стр. 7-8).
[19] *Ibid.,* стр. 12.
[20] *Ibid.,* стр. 14.

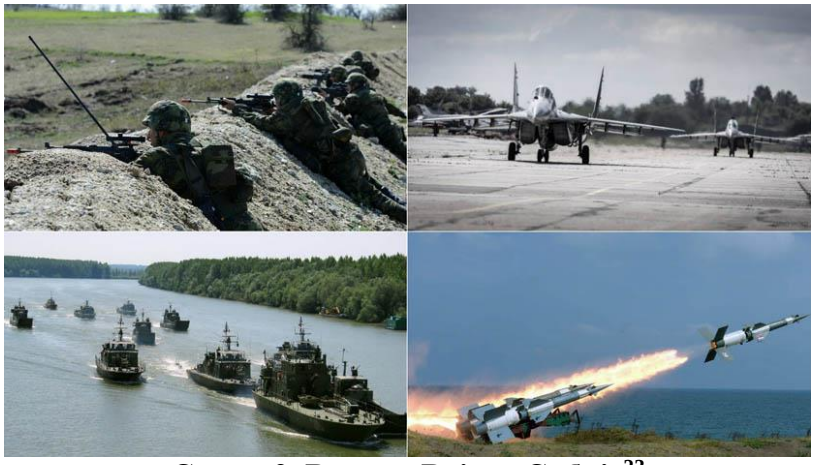
важно имати на организација војске има велики значај за њено функционисање и ангажовање, односно њоме се на територији једне државе утврђују начела, тип војске, њена структура и начин командовања. Војне јединице представљају посебне врсте заједница, које су карактеристичне по постојању унутрашње кохезије, солидарности међу припадницима, неговању осећању части, колективног поноса и усмерености ка реализовању заједничких циљева.[21] Када је у питању Војска Србије, тада се може говорити о сложеној организационој структури, односно о подели на видове, родове и службе, а детаљније посматрана, она се даље може поделити и на команде, јединице и установе, које су активне на три различита нивоа:

- на стратегијском нивоу, у коме главну улогу имају председник Републике, затим министар одбране и начелник Генералштаба Војске Србије;
- на оперативном нивоу, у коме главну улогу имају видови Војске Србије, Команда за обуку и низ Оперативних команди;
- на тактичком нивоу, у коме главну улогу има Команда бригаде[22].

Видови Војске Србије представљају интегрисане организационе целине, који имају аутономност у различитим борбеним активностима, како на копну тако и у ваздуху. Сходно њиховим активностима, видови Војске Србије представљени су Копненом војском и Ратним ваздухопловством и противваздухопловном одбраном. Припадници Копнене војске, као што им и само име каже, везани су за одбрану на копну, а по свом саставу, деле се на бригаде, батаљоне и одреде. Са друге стране, припадници Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране задужени су за одбрану ваздушног простора, а организовани су у родове и службе (на слици број 2 могу се видети неки од видова Војске Србије).

[21] Гаћиновић, *op.cit.*, стр. 131.

[22] Стратегијски ниво се налази на највишој позицији, оперативни ниво се налази на средњој позицији, док се на најнижем месту налази тактички нивп. На стратегијском нивоу најважнијим активностима се сматра дефинисање националне безбедности и одбране, а понекад и дефинисање важних војних стратегија. Када се говори о оперативном нивоу, у њему најважнију улогу има примењивање начела и принципа, који су повезани са оперативним функцијама, док се на тактичком нивоу у центар постављају операције и начини реализовања различитих војних задатака (Ђурић и Остојић, 2016: 195).

Слика 2. Видови Војске Србије[23]

Родови Војске Србије представљају сложену организациону војну целину, јер њих чини неколико различитих јединица, као што су: пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжењерија, артиљеријско-ракетне јединице, авијација, речне јединице и јединице за електронска дејства. Најважнију улогу у наведеној групи има пешадија, јер она представља најмасовнији род Војске Србије и задатак да се бори у било које време, на било ком месту.

Међутим, ништа мање важне нису ни остале јединице и активно учествовање сваке од њих у одбрани и заштити државне територије и грађана Републике Србије има посебан значај, а разлике које се могу препознати међу њима, огледају се само у начину деловања и учествовања у одбрамбеним активностима. Тако, на пример, оклопне јединице своје активности реализују помоћу борбених пешадијских возила – тенкова, артиљеријске јединице имају улогу у пружању ватрене одбране и употреби различитих врста артиљеријског оружја; припадници инжињерије имају задатак да савлађују препреке, уређују путеве и утврђења, али и да пружају помоћ грађанима услед природних и техничко-технолошких катастрофа; артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловна дејства имају задатак да штите ваздушни простор помоћу уређаја за осматрање и ватрених оружја... Дакле, свака од наведених јединица има посебно дефинисану улогу и задатак и, сходно томе, дејство сваке од њих је веома значајно за успешну одбрану територије Републике Србије (на слици број 3 могу се видети различите врсте родова Војске Србије).

[23] http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/vidovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

Слика 3. Родови Војске Србије[24]

Када су у питању службе Војске Србије, у оквиру њих постоје две посебне групе: са једне стране се налази општа војна служба, којој припадају кадровска служба, служба за телекомуникације, служба за ваздушно осматрање и јављање, атомско-биолошко-хемијска служба, обавештајна служба, безбедносна служба, информатичка служба, геодетска служба, метеоролошка служба, навигацијска служба, финансијска и правна служба; док се са друге стране налази служба за логистику, коју чине техничка служба, интенданстка служба, саобраћајна служба, санитетска служба, ветеринарска служба и грађевинска служба.

Међутим, поред наведене поделе, састав Војске Србије чине и стални састав, који чине професионални припадници и војници, који служе војни рок, односно резервни састав, који чине резервни официри, подофицири и војници, који се даље могу поделити на активне и пасивне припаднике резерве. Као што је то случај и са родовима Војске Србије, и припадници свих наведених служби имају посебно дефинисане задатке и циљеве, али је, без обзира на то, значајно активно деловање сваке од њих. Тако, на пример, кадровска служба Војске Србије има задатак да управља људским ресурсима, односно да припреми потребан број професионалних припадника војске у циљу ефикасног функционисања Војске Србије. Службе за телекомуникацију и информатичка служба имају задатак да у миру, али и за време сукова обезбеде непрекидно телекомуникационо-информатичко окружење и адекватну комуникацију у циљу добре информисаности о свему што се на територији Републике Србије догађа у одређеном тренутку.

[24] http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/rodovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

Слика 4. Службе Војске Србије[25]

У овом поглављу су наведене неке од најважнијих информација, које се односе на Војску Србије. На основу свега што је наведено, може се закључити да је Војска Србије једна сложена организациона целина, која се дели на службе, видове и родове и да је то једна кохерентна заједница, пред којом се налазе сложени и важни задаци и мисије, чија реализација доводи до очувања безбедности државне територије и њених грађана. Све наведене чињенице повезане су са Војском Србије, која је актуелна у савременом и модерном добу, а на који начин је дошло до њеног развоја биће приказано и објашњено у наредном поглављу.

[25] http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/sluzbe-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

3. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Једна од народних изрека нам говори да је историја учитељица живота, а у вези са њом, може се рећи да је један од основних задатака историје да нас научи и добрим и лошим стварима које смо наследили од наших предака. Према мишљењу Питера Берка, историја је, у знатној мери, повезана са памћењем односно:

> „традиционално схватање односа између историје и памћења је релативно једноставно: историја треба да буде подсетник, чувар сећања на јавне догађаје који се записују да би се прославили њихови актери, а и зарад потомства које треба да учи на њиховим примерима“.[26]

Многи историчари (*Херодот, Фроасае, Лорд Клерендон*) су сматрали да их писање одржава у животу и чува сећање на њихова велика дела и све догађаје које су описивали. Сходно томе, историја треба да буде бедем преко кога бујица времена неће моћи лако да пређе; историја, дакле, чува од заборава. Кроз историју су се смењивали различити догађаји, који су били и остали важни за развој друштва, а један од тих догађаја може се повезати и са развојем војних јединица, односно војне одбране, која има велики значај, када се говори о очувању безбедности државне територије и грађана од свих потенцијалних и насталих угрожавајућих фактора.

Историјски развој једне организације (у овом случају Војске Србије) представља осврт уназад и посматрање различитих фаза и периода, кроз које су пролазили припадници војске од тренутка, када је формирана прва војна чета, па све до данашњих дана. У прилог томе говори и мишљење Драгомира Ђурића и Мирослава Остојића, који наводе да детаљније проучавање начина на које су кроз историју употребљаване војне силе и њихове снаге, представља заправо начин да се испита историја ратова, оружаних сукоба и постојања различитих видова борби на одређеним територијама. То значи да се кроз историју могао препознати један важан задатак свих војних припадника, без обзира на ком су се положају налазили, а то је тражење одговора на питање „како расположивим снагама и средствима победити непријатеља“.[27] Према мишљењу ових аутора, када се говори о

[26] Берк, П. (1999). „Историја као друштвено памћење“. *Реч – часопис за књижевност и културу, и друштвена питања*. 56(2). 83-92., стр. 83.
[27] Ђурић, Д., Остојић, М. (2016). „Утицај доктрине и концепата на командовање Војском Србије“. *Војно дело,* вол. 68, бр. 5, стр. 192-208., стр. 192.

историјском развоју Војске Србије и развоју свих њених војних концепата, тада се може говорити о „опису начина употребе војних снага у прошлости“, односно „начину на који се употребљавају војне снаге, њихова организација, обука итд.“.[28]

Према мишљењу Радослава Гаћиновића, проучавање историје, а са њом и историјског развоја војске, има велики значај за друштвени развој, јер „историја потврђује чињеницу да се стварање модерне војске поклапало са стварањем државе - нације“.[29] Према наводима Љупке Петриевски, у историји српског народа бележени су бројни ратни сукоби, а посебну пажњу заслужује Први српски устанак, период који се може означити као почетак стварања војних оружаних снага и војних гарнизона. Осим тога, у првој половини 19. века, 1838. године, долази и до увођења обавезног војног рока, али у том периоду почињу и да се доносе важни законски прописи и документи, којима се уређују организација и функционисање војске.

На значај историјског развоја Војске Србије и његово праћење у различитим годинама указује и мишљење наведене ауторке да „сам развој људског друштва од самог његовог почетка прати развој оружаних снага које служе одбрани државе, стварању предуслова безбедности и заштите становништва, владајуће структуре, као и друштвеног и државног поретка“.[30] Осим тога, када се говори конкретно о историјском развоју Војске Србије, тада се може говорити као о једном важном историјском процесу, али и као о једном „системском и планираном циљу суверене државе [који] свој историјски и правни карактер негује уз пуно поштовања према традицији и развијеном свешћу о одговорности војничког позива“.[31]

Посматрајући историјски развој српске државе, може се издвојити неколико важних и преломних тачака, а за њихово најбоље разумевање могу се навести и наводи Милоша Јовановића и Жељка Будимира, који гласе овако:

> „Много је кроз историју српског народа и српске државности било преломних тачака. Српска држава се од 1918. године утопила у југословенску државу која је 1945. године постала комунистичка, да би се након мање од пола века распала, оставивши Србију прво у заједници са Црном Гором, а потом саму. У тим крупним променама, где је земља мењала

[28] *Ibid.,* стр. 195.
[29] Гаћиновић, Р. (2015). „Историјска улога војске у изградњи система безбедности модерне државе“. *Култура полиса,* год. XII, бр. 26, стр. 203-218., стр. 203.
[30] Петриевски, Љ. (2019). „Традиција правног уређења војске у Србији“. *Војно дело,* бр. 8., стр. 118-133., стр. 118.
[31] *Ibidem.*

> своје границе и још чешће своје име, војска је пратила судбину државе што је неизоставно утицало на вредносни систем и идентитет оружане силе“ (Јовановић и Будимир, 2015: 138).[32]

Захваљујући томе, кроз историју није био запостављан значај, који су припадници војске имали за њихов народ и државу, а у прилог томе говоре и мишљења да је „војска показатељ моћи савремене државе“, односно да „националне оружане снаге представљају симбол јединства нације, а затим и крајњи симбол родољубља“.[33] Постојање континуираног историјског развоја војске на територији једне државе доказ је да су сви ти војни добровољци били спремни да се за своју државу боре и да су били спремни да за свој народ и домовину дају и своје животе. О континуираном развоју Војске Србије писала је и Љупка Петриевски, која је направила кратак осврт на фазе кроз које се развијала војска, све до данас, када је од ње настала савремена и модерна Војска Србије:

> „Традиција Војске Србије своје утемељење заснива на ослободилачким устанцима у периоду Првог и Другог српског устанака у 19. веку, као и каснијим ослободилачким ратовима које је водио српски народ. Законима о устројству, почевши од 1839. па све до 1931. године, војска Србије је стално тежила правном утемељењу свих одредаба које ће је учинити признатом оружаном снагом. Данашња Војска Србије званично је формирана 8. јуна 2006. године Уредбом Владе Републике Србије. Зато је ово истраживање базирано на анализи правног утемељења Војске Србије, од њеног настанка до данас, што је и главни циљ и предмет овог рада“.[34]

Смисао постојања војске је, дакле, у постојању снага, које ће бити спремне да се боре за одбрану „суверенитета, независности и територијалног интегритета државе од сваког облика спољне агресије“[35], а Војска Србије је управо од самог оснивања тежила реализацији свих тих циљева. То доказују и историјски подаци, у којима се описују учешћа припадника српских војника у низу битака, сукоба, ратова и непријатељских напада. Осим паралелног друштвеног, државног и војног уређења, у историјском развоју Војске Србије се препознаје и кретање у складу са утврђивањем односа, који је био карактеристичан за оперативну способност војске

[32] Јовановић, М., Будимир, Ж. (2015). *Ка неопходном препороду српске војске*. Доступно на: http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/jovmil/clanci/VOJSKA.pdf (20.7.2020.), стр. 138.
[33] Гаћиновић, *op.cit.*, стр. 203.
[34] Петриевски, *op.cit.*, стр. 119.
[35] *Ibidem.*

за реализацију свих важних мисија и задатака, али за успостављање посебних структура у оквиру војних команди, јединица и установа.[36]

Темељ за развој модерне војске подигнут је у првој половини 19. века, тачније за организовање војске, која је учествовала у Првом српском устанку. Међутим, формирање војске у том периоду није имало много успеха: ***Војни устав*** донет 1813. године није могао бити прихваћен, јер је устанак веома брзо након почетка сломљен. Прекретницу у развоју српске војске представљао је и Други српски устанак, који се одиграо 1815. године и у том периоду долази до историјске прекретнице у стварању модерне српске државе и војске и 23. април, дан када је устанак подигнут, почиње да се слави као Дан Војске Србије. Према подацима, који говоре о тадашњем периоду, за време Другог српског устанка формиране су стајаћа војска и Гарда, које су чинили српски добровољци (познатији као уписници, који су касније постали солдати, а након десет година и регрути).

Након Сретењског устава, који је донет 1835. године, створена је основа за прво уређење српске војске и од тог периода започиње континуирани развој војног састава и организовања војске. Године 1839. донет је ***Први војни закон***, а неколико година касније, године 1861. донет је још један закон – ***Закон о устројству народне војске*** – захваљујући коме је формирање војске почело да се сматра као једно од највећих достигнућа за време владавине кнеза Михаила.

Први војни закон био је донет под називом ***Устроеније гарнизоне војске***, а донет је са циљем да се ближе одреде сва правила, која припадници војске морају да поштују, као и сва правила, која се морају поштовати приликом регрутације младих војника. Донетим законом је укинута стајаћа војска, али је формирана по једна пешадијска чета у сваком од седамдесет тадашњих округа, у четири чете су формирани и батаљони, који су имали задатак да чувају границе своје државе. Међутим, у литератури се наводи да овај закон није направио корак напред у развоју војске, већ напротив, корак уназад: „Стајаћа војска је замењена народном војском, а чете су чувале границу. Дисциплина је била на ниском нивоу, јер је војска, због дислокације у седамдесет округа, била ван контроле команде“.[37]

[36] Ђурић и Остојић, *op.cit.,* стр. 200.
[37] Петриевски, *op.cit.,* стр. 126.

Ипак, са доласком кнеза Михаила Обреновића на власт, ситуација је промењена и 1841. године се усваја нови закон, који је објављен под називом ***Устроениje гарнизоног воинства***. Захваљујући њему, у службу се поново уводи стајаћа војска, која је била подељена на пешадију, артиљерију и коњицу. Само неколико година касније, 1845. године, направљене су измене у закону и њиме је повећан број стајаће војске за још један батаљон. Те године је објављено и ***Правило за регрутовање,*** захваљујући коме се уводи обавезан лекарски преглед за војнике и на тај начин долази до усавршавања припадника војске.[38]

Двадесетак година касније, са доласком Михаила Обреновића на власт, донет је још један закон, који је објављен под називом ***Устројство Народне војске***, а захваљујући њему регуллисана је старосна граница за припаднике војске (од 20 до 50 година), војска је подељена на две класе (активни и резервни припадници војске). Наведеним Законом су формирана и војна одељења, али су и изменама, које су донете 1869. године, уведени и чинови генерала и редовни испити за потпоручника, капетана и мајора.[39] Значајну годину у наведеном периоду представљала је и 1865. година, тачније 6. новембар, када се изменом Закона о уређењу војске прописује издвајање једног посебног рода – рода инжињерије. Тај датум се данас обележава као Дан рода.

О формирању целокупне војске може се говорити тек деценијама касније, тачније 1883. године, када се Законом о устројству војске прописује формирање и подела српске војске на неколико различитих дивизија: Тимочку, Моравску, Дринску, Дунавску и Шумадијску дивизију. Оперативна војска била је састављена од I и II позива, односно била је састављена од 11 пешадијских дивизија (шест I и пет II позива), једне коњичке дивизије, брдског артиљеријског пука и хаубичке артиљерије. Састав I дивизије био је следећи: четири пешадијска пука (16 батаљона), један пољски артиљеријски пук (шест до девет батерија – укупно 24 до 36 топова) и један коњички пук (три ескадрона). У њеном саставу били су још пионирски полубатаљон, телеграфско одељење и позадинске јединице и установе. Формацијска бројна стања пешадијских пукова I позива износила су од 4.421 до 4.453 човека, 1.398 у брзометним артиљеријским пуковима, 540 у коњичким пуковима, 585 у допунским батаљонима, а у осталим деловима око 3.000 људи.

[38] *Ibidem.*
[39] *Ibid.,* стр. 126.

Формацијско бројно стање дивизија I позива пуног састава износило је 25.313 људи, 20.500 пушака и карабина, 20 митраљеза, 36 топова 75 mm, 5.110 коња, 1.538 волова и 1.645 кола. Дивизије II позива биле су састава три пешадијска пука (12 батаљона), један пољски артиљеријски дивизион (три до шест батерија – укупно 12 до 24 топа) и један коњички дивизион (два ескадрона). Укупно бројно стање дивизије II позива износило је око 15.000 људи. Коњичка дивизија састојала се од две коњичке бригаде од по два пука (укупно 16 ескадрона у дивизији) и дивизиона коњичке артиљерије (две батерије са укупно осам топова). Брдски артиљеријски пук имао је девет брдских батерија (36 оруђа), док се хаубичка артиљерија састојала од 15 хаубичких батерија калибра од 120 и 150 mm и једне мерзерске батерије калибра 150 mm. Оперативна војска била је формирана у три армије, Ужичку војску и потребан број одреда. На почетку рата, у саставу I армије налазили су се Браничевски одред (Дунавска дивизија II позива, 3. арт. дивизион и 2. пеш. пук III позива), Дунавска I позива, Тимочка I и Тимочка II позива и Моравска дивизија II позива. У саставу II армије биле су Моравска дивизија I позива, Комбинована дивизија I позива и Шумадијска дивизија I позива. Трећу армију чиниле су Дринска дивизија I позива и Дринска дивизија II позива, а Ужичку војску Шумадијска дивизија II позива, Ужичка бригада и Лимски одред. Поред тога формирана су и четири четничка одреда (Златарски – под командом мајора Косте Тодоровића, Јадарски – под командом мајора Војина Поповића, Руднички – под командом мајора Војислава Танкосића и Горњачки – под командом мајора Велимира Вемића) за потребе извиђачко-диверзантских акција.[40]

Од тог периода војска почиње да функционише и као школа, односно у те дивизије су упућивани сви они, који су требали бити припремљени за учешће у одбрани државне територије и српског народа. Истим законом је прописано и да се уместо стајаће и народне војске формира јединствени војни састав, као мешовити систем, у оквиру кога је постојао стални војни састав, а који је, уколико је за тим постојала потреба, био допуњиван резервним војним саставом. Идеја о стајаћој војсци је представља једну од идеја, које су биле реафимирнисане у СФРЈ, а заједно са њом, на југословенском подручју су у том периоду препознате и идеје о покушајима југословенског народа да формира посебан политички систем, који ће

[40] Симић, П. (2014). „Српска војска у Првом светском рату“. *Историјске свеске,* бр. 11, стр. 1-8., стр. 4-5.

бити заснован на социјалистичком самоуправљању, постојању друштвене својине и области националне одбране и безбедности.[41]

Даљи развој војске настављен је деловањем устаничких чета, који се побунио у циљу враћања и очувања слободе. У тим четама се могу препознати далеки корени Војске Србије, а повезаност са њима очувана је све до данас, што се може препознати и у самим активностима војске, која је за свој народ доступна у било које време, на било ком месту, односно кад год се за то појаве услови. Сходно томе, на званичној интернет страници Војске Србије може се пронаћи и податак да „Војска Србије баштини богату војничку традицију нашег народа“.[42]

Година 1912. је, такође, значајна за развој војске, јер се у том периоду формира Ваздухопловна команда, на основу одлуке, коју је донео војвода Радомир Путник. У састав те команде ушли су Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта, али су они били посебни и по томе што је Србија у том периоду заузимала место међу само неколико земаља, које су имале формирано ваздухопловство и која је имала могућност да у борбеним операцијама примењује и ваздухоплове. Један од важнијих историјских догађаја, који је важан и за историјски развој Војске Србије, представља Колубарска битка, која се одиграла 1914. године. Колубарска битка и вођство Живојина Мишића остали су и историји упамћени као значајан тренутак, односно „Колубарска битка и његова стратегија која је тада била коришћена ушле су у војне уџбенике већине светских војних академија“.[43]

Захваљујући учешћу у тој бици, у историји Војске Србије забележена је највећа победа у историји, међутим, ништа мање важне нису ни битка код Куманова и битка код Битоња (које су се одиграле 1912. године у Првом Балканском рату) битка на реци Дрини (која се одиграла 1914. године), затим битка на планини Цер (која се одиграла у августу 1914. године), Брегалничка битка (која се одиграла 1913. године у Другом балканском рату). Када се говори о учествовању српских војника у Колубарској бици, оно се може довести у везу и са важним датумима, који су почели да се обележавају у знак сећања на важне

[41] Гаћиновић, *op.cit.,* стр. 229.
[42] Информације, које ће у даљим пасусима бити наведене, преузете су са званичне интернет странице Војске Србије: http://www.vs.rs/sr_lat/istorijat-vojske-srbije, осим ако то није другачије наведено.
[43] Тарди, Ж., Верне, П. (2009). *Проклети рат 1917- 1918 -1919*. Београд: Darkwood., стр. 65.

заслуге у борби против непријатеља. Један од тих датума представља и 16. новембар, дан који представља успомену на дан када је Колубарска битка започета. Тог дана се на подручју Републике Србије обележава Дан рода пешадије, а у историји је забележено да је то била битка, у којој су се српски војници, међу којима су се нашли 11 пешадијских дивизија, 1 коњичка дивизија и 426 артиљеријских оруђа, осим аустроугарском непријатељу, супротстављали и изузетно неповољним условима.[44]

Слика 5. Српски војници у Колубарској бици[45]

Историчари наводе да је Србија у рат са Аустроугарском ушла, јер је била приморана, тачније нашла се у ситуацији да бира: или рат или жртвовање националног суверенитета. Осим неповољних услова и јаког непријатеља, Србија је у Колубарску битку ушла са веома слабим наоружањем и са слабом техничком опремљеношћу. Међутим, жеља за одбраном домовине је у српским војницима била јача и „све јединице првог и другог позива биле су обогаћене драгоценим ратним искуством, национално хомогене и морално снажне“.[46]

[44] в. http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/rodovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
[45] https://lh3.googleusercontent.com/ (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
[46] Стојановић, С., Ђукић, С., Баришић, И. (2014). „Стратегијска ситуација и кључни догађаји који су претходили Колубарској бици“. У: Марковић, Д. (ур.). *Историјско-компаративна анализа Колубарске битке – зборник радова.* Београд: Медија центар „Одбрана“, стр. 21.

За време Церске битке српски војници су били подељени у три армије. У напад је прво кренула Трећа српска армија, која је била под командома генерала Павла Јуришића Штурма, док су Дринска дивизија и Дринска дивизија другог позива имале задатак да заустављају и потискују нападе у долини реке Јадар. Шумадијска дивизија првог позива имала је задатак да чува положај око Шапца. У овој бици српска војска је однела победу, а број погинулих војника износио је око 16.300, док је на аустроугарској страни погинуло око 23.000 људи.[47] О учешћу српских војника, може се говорити и за време Дринске битке. У тој бици је учествовало око 200.000 српских војника уз помоћ 306 топова и 114 митраљеза. Иако је ова битка била изгубљена, јер је аустроугарска војска била надмоћнија, „непријатељ није успео да опколи и уништи српску војску, која се сада повукла на источну обалу набујале Колубаре“.[48]

Године 1918., тачније 1. децембра 1918. године формирана је нова држава – Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, у којој долази и до формирања посебног војног састава. У том периоду је на подручју ове државе војска представљала мултиетничку и мултиконфесионалну борбену јединицу, која је промовисала идеју о југословенској интеграцији[49], а захваљујући дотадашњим победама, на главним позицијама су се налазили српски официри, како у копненој војсци, тако и у ваздухопловству. Прва српска армија, која је формирана у наведеном периоду, заслужна је и за победу, која је однета у Првом светском рату 1918. године, односно захваљујући одличном командовању генерала Петра Бојовића и војводе Живојина Мишића. Исте године, само неколико месеци касније, српски војници успевају да пробију Солунски фронт и то је био тренутак, који је омогућио наставак борбе за ослобођење Србије. У пробијању Солунског фронта, који се

[47] Тарди и Верне, *op.cit.,* 65.
[48] *Ibid.,* стр. 67.
[49] Идеја о интегралном југословенству представљала је идеју о јединству три народа, који су повезани етничким, језичким и културним границама. Југословенство су чинили Срби, Хрвати и Словенци. Повезује их заједничко порекло. Ова идеја се назива још и идеја о троименом југословенском народу. Чине га три нације, које су се „стопиле“ у једну (Историја Југославије 1918-1988. Прва књига – Краљевина Југославија 1914-1941. Доступно на: http://www.znaci.net/00001/93_1.pdf, датум посећивања сајта: 21.7.2020., стр. 4). Ранка Гашић је у свом раду објаснила да се појам националног идентитета не може објаснити уколико се не окренемо прошлости и сагледамо каква је била идеја југословенства. Како она каже, југословенска идеја обележила је балканску историју у двадесетом веку. Југословенска идеја била је идеја ширења националне свести односно заједничке припадности народа који имају слични или исти језик на подручју Балкана (Гашић, Р. (2009). „Југословенство као национални и државни идентитет“. Доступно на: http://chdr-ns.com/pdf/documents/beograd2009_ranka_gasic.pdf, датум посећивања сајта: 21.7.2020., стр. 1).

догодио 14. септембра 1918. године, учествовали су припадници артиљеријских јединица, а тај догађај се сматра најдужом припремом напада у историји ратова до тог периода. Артиљерија је у том нападу користила око 2.000 цеви и напади нису престајали ни по ноћи. Тај дан се у историји Војске Србије почео обележавати као Дан рода артиљерије. Према појединим историјским подацима, Србија је у периоду од 1914. до 1918. године бројала око 3.712 активних војних официра, од којих су 43 били припадници генералштаба, 2.361 припадници пешадије, 268 припадници коњица, 689 припадници артиљерије, 126 припадници инжињерије, 11 припадници артиљеријско-техничке јединице, 6 припадници инжењеријско-техничке јединице, 100 припадници санитетских служби, 27 припадници војно-судске службе и 66 припадници жандармеријских официра. У том периоду је, како се наводи, српска војска била веома добро организована и била је позната по супериорној војној организацији, која је показивала предност у Првом и Другом балканском рату, а потом и у Првом светском рату. Захваљујући краљу Милану Обреновићу, који је спроводио војне реформе, у том периоду створене су „све институције које је једна савремена армија онога времена морала да има“.[50]

Посебну пажњу у том периоду заслужили су и војни официри, који су били испуњени патриотизмом, моралом, чашћу, јунаштвом, послушношћу, храброшћу и свим другим важним особинама, које је сваки припадник војске требао да поседује. Захваљујући снажним војним реформама, „Србија је на бази система заснованог на позитивној селекцији, пред епоху ратова, успела да изгради изузетно способан старешински кадар“.[51] Током учествовања на Солунском фронту број српских војника избачених из строја у 1916. години износио је 27.965, од чега је погинулих и умрлих од болести било око 7.208, док је у борбама вођеним следеће, 1917. Године, живот изгубило њих 2.270. Од почетка пробоја солунског фронта, па све до 29. октобра 1918. Године, српска војска је укупно изгубила 42.735 војника, од чега је погинулих и умрлих било око 9.303. У заробљеништву је смртно страдало око 60.000 српских официра, подофицира и војника, док је 114.000 њих од последица рата остало са трајним инвалидитетом. Укупни губици српске војске за читав период рата износили су 369.620 људи.[52]

[50] Симић, *op.cit.,* стр. 2.
[51] *Ibidem.*
[52] Симић, *op.cit.,* стр. 7.

Године 1955., тачније 14. септембра 1955. године, у склопу војске формирана је и војна полиција у Југословенској народној армији (познатија под скраћеницом ЈНА (посебним оружаним снагама[53], која је формирана неколико година раније, 22. децембра 1951. године, а настала је од Југословенске армије, која је постојала све до тог периода), а наређење за њено формирање стигло је од стране врховног команданта оружаних снага Федеративне народне републике Југославије (ФНРЈ).

Југословенска армија је била формирана 1. марта 1945. године, након што је врховни командант Народноослободилачке Војске (НОВ) и Партизанске војске Југославије (ПОЈ), Јосип Броз Тито донео одлуку да се они преименују у Југословенску армију. Југословенска народна армија може се дефинисати као полупрофесионална војска, састављена од професионалних официра, подофицира и војника на одслужењу војног рока, који су се налазили у јединицама ЈНА на основу опште војне обавезе прописани период који је био променљив, али је обично износио дванаест месеци.[54] Општенародна одбрана у време ФНРЈ била је карактеристична по томе што је њена главна концепција била заснована на реализацији неколико важних идеја, као што су идеја о наоружаном народу и идеја о потпуној одбрани државне територије.[55] Вођени тим идејама, српски војници су храбро улазили у све сукобе са непријатељима и борили се за очување свог народа и своје територије.

Година 1941. је, такође, значајна за историјски развој Војске Србије, јер се она везује за историјски развој рода оклопних јединица, које су учествовале у нападу на Краљево, који се догодио 31. октобра 1941. године. Тај датум је у историји развоја Војске Србије остао забележен као један од важнијих датума, када се слави Дан оклопних јединица Војске Србије, а разлог за то представљала је изузетна храброст српских војника и сналажљивост српских тенкиста. Историчари наводе и да оклопне јединице у историјском развоју Војске Србије представљају најмлађи род и да су се први тенкови појавили управо за време Првог светског рата. Прва обука за тенк обављена је 1920. године, деценију пре него што су

[53] Гаћиновић, *op.cit.,* стр. 216.
[54] Петриевски, *op.cit.,* стр. 129.
[55] *Ibid.,* стр. 214.

тенкови први пут и употребљени у борби српских војника са непријатељима.[56] Према мишљењу истох аутора, када се говори о учешћу српских војника у различитим ратовима, који су се водили кроз историју, тада се може говорити о храброј и истрајној борби и жељи за одбраном домовине и свог народа. Борећи се често са много јачим непријатељима, српски официри никада нису одустали од својих циљева, не марећи за своје животе:

> „Официрски кадар српске војске, [...] заједно са својим војницима, имао је и искористио је јединствену прилику у балканским ратовима и Првом светском рату, да испише најславније странице ратне историје сопственог народа који ће га, зато, наградити сећањем достојним само највећих јунака“.[57]

Народноослободилачка војска Југославије је формирана у новембру 1942. године, а била је састављена од добровољаца, који су чинили један посебан састав, Добровољачку војску, и партизанских одреда, који су први пут формирани годину дана раније, 27. јуна 1941. године, као Први партизански одреди у Другом светском рату и 21. децембра 1941. године као Прва пролетерска ударна бригада.

Слика 6. Грб војне полиције у ЈНА[58]

Историјски развој Војске Србије се може пратити паралелно са развијањем државе и са различитим фазама њеног постојања. Тако се, на пример, 20. јуна 1992. године, када се на простору тадашње Савезне Републике Југославије проглашава званично постојање Војске Југославије, као најважније оружане државне силе.

---

[56] Зорић, М., Ђукић, С. (2010). *Српско војно школство.* Београд: Министарство одбране Републике Србије, стр. 135.
[57] *Ibid.*, стр. 26.
[58] https://www.kupujemprodajem.com//photos/oglasi/7/90/55197907/55197907_5a4fd80b516363-75952231IMG_20180104_114422.jpg (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

Слика 7. Грб Војске Југославије[59]

Војска Србије је у једном периоду, захваљујући постојању заједничке државе Срба и Црногораца (Србија и Црна Гора) функционисала заједно са припадницима Војске Црне Горе, а до њеног формирања дошло је 04.02.2003. године, у исто време у које је званично формирана једна држава – СЦГ, Србија и Црна Гора.

Када се посматра развој Војске Србије у савременом добу, он започиње са 2006. годином, тачније 08.06.2006. године, када је након Уредбе, која је донета од стране Народне скупштине Републике Србије, званично формирана Војска Србије. Од тог периода, па све до 2010. године, састав ВС је био проширивaн захваљујући обавезном служењу војног река, који се наведене 2010. године укида и престаје да буде обавеза за припаднике мушког пола, који живе на подручју Републике Србије. Одлука о укидању обавезног војног рока донета је од стране Народне скупштине Републике Србије, а одлука је била меродавна већ од 01.01.2011. године.

У претходном делу рада наведено је да је у оквиру историјског развоја Војске србије донето неколико закона: године 1839. Донет је ***Први војни закон***, а неколико година касније, године 1861. донет је још један закон – ***Закон о устројству народне војске***. Након тих закона, 2007. године донет је и ***Закон о војсци***, којим се:

„уређују положај и надлежност Војске Србије, организација, састав и начела службе у Војсци Србије, специфична војна служба и служба под отежаним условима, командовање и руковођење Војском Србије, чинови у Војсци Србије, симболи и обележја Војске Србије, војни празници, називи јединица и установа, верска служба, одговорност за штету коју причини Војска

[59] http://www.vs.rs/sr_lat/istorijat-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

Србије, демократска и цивилна контрола, јавност рада, канцеларијско пословање и евиденције у Војсци Србије, служба у Војсци Србије и друга питања од значаја за Војску Србије“.[60]

У наведеном закону се, дакле, могу пронаћи различите информације, које се односе на Војску Србије, па су тако чланом број 2 дефинисани положај и надлежност Војске Србије, у коме се наводи да је Војска Србије „организована оружана снага која брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе“.[61]

У Уставу Републике Србије наводи се да председник Републике, поред различитих надлежности, има задатак и да командује Војском, поставља, унапређује и разрешава војне официре.[62] Уставом су прописане и надлежности Војске Србије, које подразумевају одбрану територије од свих угрожавајућих спољашњих облика, али и извршавања свих других дефинисаних мисија и задатака[63], а прописано је и деловање Војске Србије ван граница Републике Србије, али, како се то наводи у члану 139, само уколико такав облик деловања дозволи Народна скупштина Републике Србије[64].

Оно што се, такође, дефинише Уставом Републике, то је надлежност над Војском, која је у случају Војске Србије под демократском и цивилном контролом, али и под контролом закона, о коме је већ писано у претходним реченицама[65]. Када се говори о демократској и цивилној контроли над Војском Србије, тада се заправо говори о различитим врстама контрола, које обухватају: „контролу употребе и развоја Војске Србије, интерну и екстерну контролу трошкова за војне потребе, праћење стања и обавештавања јавности о стању припрема Војске Србије, обезбеђење слободног приступа информацијама од јавног значаја и утврђивање одговорности за вршење војних дужности у складу са законом“.[66]

[60] *Закон о Војсци Србије*, Службени гласник РС, бр. 116/2007, 88/20091 101/2010 – др. закон, 10/2015, 88/2015 – одлука УС, 36/2018 и 94/2019, члан 1.
[61] *Ibid.,* члан 2.
[62] *Устав Републике Србије*, Службени гласник РС, 98/2006, члан 112.
[63] *Ibid.,* члан 113.
[64] *Ibid.,* члан 139.
[65] *Ibid.,* члан 141.
[66] *Закон о одбрани, op.cit.,* члан 4, став 21

У наведеном Закону се може пронаћи још један од могућих начина дефинисања Војске Србије: „организована оружана снага и носилац борбених операција и свих других облика оружаног супротстављања, чија је надлежност утврђена Уставом и законом“ или „Војска Србије обједињава све учеснике у борбеним операцијама и командује свим снагама које изводе борбена дејства у ратном и ванредном стању на основу закона, а у складу с Доктрином Војске Србије“.[67] У претходном делу рада наведено је да је историјски развој Војске Србије текао у смеру ка развијању савремене и модерне војске, о чему сведочи и члан 34. наведеног Закона, у коме се наводи да се „развој, модернизација, опремање и наоружавање Војске Србије, као и научноистраживачке и образовне делатности у области одбране усмерене на изградњу ефикасне и професионалне Војске Србије оспособљене за извршавање мисија и задатака“.[68]

Савремени развој Војске Србије праћен је, као што се може видети, различитим званичним документима, а још један од њих јесте и Стратегија одбране Републике Србије, у којој се наводи да је Војска Србије један од носилаца одбране и да она има задатак да, „на основу утврђене политике одбране и додељених мисија и задатака, наставити да развија и унапређује способности ради заштите одбрамбених интереса Републике Србије“.[69] На значај доношења важних стратешких и законских докумената[70] указује и мишљење, које се износи у Белој књизи одбране Републике Србије да су:

> „усвајањем системских закона и подзаконских прописа из области одбране, као и доношењем стратегијско-доктринарних докумената: Стратегије националне безбедности, Стратегије одбране Републике Србије и Доктрине Војске Србије, створене неопходне претпоставке за даљу институционалну доградњу система одбране“.[71]

[67] *Ibid.,* члан 31.
[68] *Ibid.,* члан 34.
[69] *Стратегија одбране Републике Србије, op.cit.,* тачка 1.
[70] Поред свих наведених докумената, велики значај имају и следећи законски прописи: ***Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије***, Службени гласник РС, бр. 88 од 28. октобра 2009, 36 од 10. маја 2018., **Закон о цивилној служби**, Службени гласник Рс, бр. 88/2009., ***Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији***, Службени гласник РС, бр. 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013.
[71] Марковић, 2014., *op.cit.,* стр. 19.

Развој Војске Србије наставља се са 2011. годином (тачније 10.09.2011. године), када је оформљена прва генерација жена са дипломом Војне академије. Тада је у чин потпоручника Војске Србије промовисано укупно 19 кадеткиња и оне представљају прву генерацију жена, које су добиле диплому Војне академије.

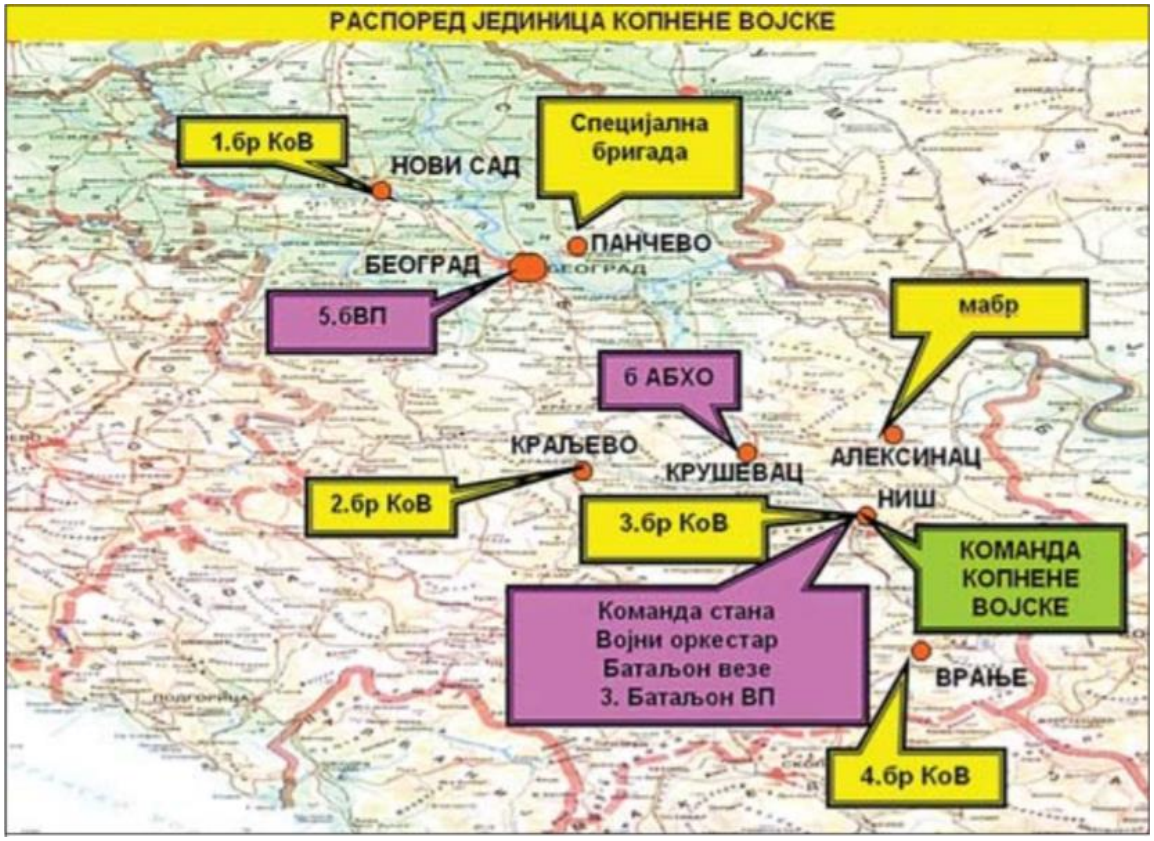
Слика 7. Кадеткиње Војске Србије са дипломом Војне академије[72]

У савременој организацији Војске Србије могу се издвојити две фазе. Прва фаза је започета 2006. године, са формирањем модерне Војске Србије, док друга фаза почиње 2010. године. И једна и друга фаза се сматрају фазама за планирање, јер су њима доношене важне одлуке у циљу реогранизовања Војске Србије, односно у циљу спречавања даљег пада њене борбене моћи. Циљ реорганизације је, поред наведеног, био усмерен и ка тражењу начина на које ће Војска Србије успешно моћи да одговори свим важним изазовима, али и начине на које ће моћи да реализује своје циљеве и задатке. Такође, у овом периоду дошло је и до дефинисања новог бројног стања у војсци, а то је урађено на основу процењених безбедносних изазова, ризика и претњи. Сходно томе, у савременој и модерној Војсци Србије, након реорганизације, дошло је до повећања оперативних јединица, а смањен је број командних и логистичких јединица. Оно што је још урађено, то је укидање два оперативна састава, и то 37 јединица бригада и 25 самосталних батаљона. Што се тиче приоритета у другој фази реорганизације, они су били усмерени ка оптимизацији организационе структуре и логистичке подршке, али и

[72] http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=25332 (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).

тражење начина на које ће моћи да се успостави и професионална Војска Србије и да се почне са различитим врстама обука и усавршавања.[73]

У данашњем саставу Војске Србије налази се око 27.000 припадника и сви они заједно функционишу на три плана – стратегијском, оперативном и тактичком – о којима је писано у претходним пасусима. У наведеном саставу, дакле, активне су следеће војне јединице: Генералштаб Војске Србије, Копнена војска, Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана, Команда за војну обуку, као и различите врсте војних центара и служби. Најважнију улогу од свих наведених јединица има Копнена војска, која је уједно и најбројнија, а начин на који је она распоређена на територији Републике Србије, приказан је на слици испод.

Слика 8. Распоред Копнене војске Србије[74]

Структуру Копнене војске данас чини неколико специјалних бригада (Специјална бригада, 1. Бригада КоВ, 2. Бригада КоВ, 3. Бригада Ков, 4. Бригада Ков, Мешовита артиљеријска бригада) и неколико батаљона (246. Батаљон АБХО, 3. Батаљон војне полиције, 5. Батаљон војне полиције, 21. Батаљон војне полиције)

[73] *Ibidem.*
[74] *Ibid.,* стр. 8.

и Речна флотила. Што се тиче Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, у њиховом саставу се данас налазе следеће јединице: 204. и 98. Авијацијска база, 250. Ракетна бригада противваздухопловне одбране, 126. Центар ваздушног осматрања, јављања и навођења, као и 333. Инжињеријски батаљон и 210. Батаљон везе.[75]

Оно што се, такође, може пронаћи у литератури, а што је повезано са историјским развојем Војске Србије, то је да је до 2006. године војска пролазила кроз различите политичке и војне конфигурације на просторима Србије, као и на просторима бивше Југославије и свих назива, који су у одређеним тренуцима били важећи за српску територију. Развој модерне и савремене Војске Србије омогућен је тек након распада Србије и Црне Горе, али уколико се узме у обзир некадашња Војска Југославије или, пак Југословенска Народна Армија, може се рећи да је Војска Србије, која је активна од 2006. године, „наследник свих кључних, социјалних и професионалнх обележја својих претходница“.[76] Према мишљењу истог аутора, корене савремене и модерне Војске Србије требало би тражити у њеној историји, односно у непосредној прошлости и ратном наслеђу, а то је управо прича о учешћу српских војника у Првом српском устанку, Првом и Другом балканском рату, Првом светском рату и бројним ратним сукобима, који су погађали српски народ и њихове храбре и истрајне браниоце.[77]

[75] *Ibid.,* стр. 8.
[76] Поповић, Ђ. (2009). *Војска Србије.* Доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/(8)_popovic_2009_vojska_srbije.pdf (датум посећивања сајта: 21.7.2020.), стр. 143.
[77] *Ibid.,* стр. 144.

4. ЗАКЉУЧАК

У претходном делу рада писано је о историјском развоју Војске Србије уз посебно истицање свих важних мисија, циљева и задатака њених припадника. Прва асоцијација, која се може повезати са важним улогама припадника Војске Србије, јесте њена безбедносна улога, односно улога у заштити грађана Републике Србије и територије на којој они живе (војска, која је активна на подручју Републике Србије, има задатак да брани земљу од различитих врста оружаних сукоба, напада, као и од свих потенцијалних или постојећих угрожавајућих фактора, који могу угрозити безбедност грађана, а потом и безбедност државне територије). О Војсци Србије се може говорити као о организованој оружаној снази, која је главни учесник у борбеним операцијама, али и свим другим постојећим облицима сукобљавања између њих и непријатеља, који покушају да угрозе грађанску и државну безбедност. Дефинисање заштитне улоге, али и бројних улога Војске Србије, започето је са њеним формирањем, а паралелно са развојем војске, развијале су се и усавршале њене улоге.

На првом месту, када се говори о историјском развоју Војске Србије, може се рећи да је је она развијана као јединица, која има једну од најзначајнијих државних функција, што наводи на закључак да, уколико нема адекватне одбране, државна територија и њени грађани могу бити угрожени. Војска Србије је, без обзира на бројност и могућности, увек била развијана у смеру ка успостављању и очувању безбедности на територији Републике Србије и данас је она постала државна јединица, која иза себе има дуг и богат историјски развој. Историјски развој Војске Србије је један сложени развој, који је био праћен различитим фазама, али је свака од тих фаза представљала један корак даље у историји и корак ка развоју савремене и модерне војске Србије каква постоји и данас.

Почетак развоја Војске Србије везује се за давну 1813. годину и захтева осврнање у прошлост, у којој је српски народ пролазио кроз тешке тренутке, од којих су многи били погубни и за људске животе. Наведена година представља почетак Првог српског устанка, али истовремено и почетак стварања војних оружаних снага и војних гарнизова, а већ 1838. године долази и до увођења обавезног војног рока и објављивања законских докумената, којима су уређиване

све активности везане за војску. Од самих развојних почетака Војска Србије је имала континуиран развој, што се посматра као једна од њених великих предности, али и чињеница која показује да је српски народ одувек био спреман да се бори за одбрану свог народа и државне територије. Традиција Војске Србије започета је са Првим српским устанком, а наставила да се развија у Другом српском устанку, ослободилачким ратовима, као што су то били Први и Други светски рат, али су се упоредо са свим тим догађајима писали и прихватали званични акти, као што су Закон о устројству народне војске, Војни устав, Први војни закон (познатији под називом Устроеније гарнизоне војске), Правило за регрутовање и многи други.

Да развој Војске Србије има велики значај и да су одређенни тренуци у историји били посебни, говоре и важни датуми, који се обележавају у Србији. Тако се, на пример, Дан Војске Србије слави 23. априла на исти дан када је подигнут Први српски устанак или Дан рода, који се слави 6. новембра на дан када се у Војсци Србије издвојио род инжињерије. Осим наведеног рода, у саставу Војске Србије налазе се различите јединице, а њихова дејства су током историјског развоја бележена у различитим сукобима и ратовима. У Закону о устројству војске, на пример, у саставу су се налазиле Тимочка, Моравска,, Дринска, Дунавска и Шумадијска дивизија, односно у саставу су се налазиле оперативна војска , пешадијска дивизија, пешадијски пук, хаубичка артиљерија, коњичка дивизија и др. Година 1912. је још једна година, која је важна за развој војске, када долази до формирања Ваздухопловне команде захваљујући одлуци Радомира Путника. У састав те команде ушли су Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта, али су они били посебни и по томе што је Србија у том периоду заузимала место међу само неколико земаља, које су имале формирано ваздухопловство и која је имала могућност да у борбеним операцијама примењује и ваздухоплове. За време Церске битке српски војници су били подељени у три армије. У напад је прво кренула Трећа српска армија, која је била под командома генерала Павла Јуришића Штурма, док су Дринска дивизија и Дринска дивизија другог позива имале задатак да заустављају и потискују нападе у долини реке Јадар. Шумадијска дивизија првог позива имала је задатак да чува положај око Шапца. О учешћу српских војника, може се говорити и за време Дринске битке. У тој бици је учествовало око 200.000 српских војника уз помоћ 306 топова и 114 митраљеза. Године 1918., тачније 1. децембра 1918. године формирана је нова

држава – Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, у којој долази и до формирања посебног војног састава. Године 1955., тачније 14. септембра 1955. године, у склопу војске формирана је и војна полиција у Југословенској народној армији (познатија под скраћеницом ЈНА. Југословенска армија је била формирана 1. марта 1945. године, након што је врховни командант Народноослободилачке Војске (НОВ) и Партизанске војске Југославије (ПОЈ), Јосип Броз Тито донео одлуку да се они преименују у Југословенску армију. Година 1941. је, такође, значајна за историјски развој Војске Србије, јер се она везује за историјски развој рода оклопних јединица, које су учествовале у нападу на Краљево, који се догодио 31. октобра 1941. године. Народноослободилачка војска Југославије је формирана у новембру 1942. године, а била је састављена од добровољаца, који су чинили један посебан састав, Добровољачку војску, и партизанских одреда, који су први пут формирани годину дана раније, 27. јуна 1941. године, као Први партизански одреди у Другом светском рату и 21. децембра 1941. године као Прва пролетерска ударна бригада. Када се посматра развој Војске Србије у савременом добу, он започиње са 2006. годином, тачније 08.06.2006. године. Одлука о укидању обавезног војног рока донета је од стране Народне скупштине Републике Србије, а одлука је била меродавна већ од 01.01.2011. године. Развој Војске Србије наставља се са 2011. годином (тачније 10.09.2011. године), када је оформљена прва генерација жена са дипломом Војне академије.

Из свих претходно наведених података закључује се да је историјски развој Војске Србије прошао кроз један богат историјски период. Почевши од Првог српског устанка, па све до данашњих дана, развој Војске Србије текао је у смеру ка организовању једне савремене војне организације, која ће моћи да делује у складу са свим својим задацима, мисијама и циљевима. Војска Србије, која је основана 2006. године, формирана је са циљем да се суочи са низом изазова, који су актуелни у савременом окружењу. У прилог томе говоре и наводи стручњака да су:

> „савремени безбедносни изазови, али и политички, економски, културолошки и технолошки токови са којима се данас суочава наша земља, свакако и њихово предвиђање у будућности, наметнули потребу да се Војска, у организационом и законодавном смислу, другачије уреди у односу на претходни период“.[78]

[78] Почуч, В. (2008). *Војска Србије у 2008*. Београд: НЦ „Одбрана“, стр. 2.

Војска Србије је кроз историју била, а то је и остала до данашњих дана, основни субјект одбрамбеног система и безбедносне политике Републике Србије. Иако се она развијала и пролазила кроз различите фазе и облике, циљеви и задаци су увек били исти, односно били су усмерени ка одбрани и заштити државне територије и грађана од угрожавајућих и непријатељских спољашњих фактора.

5. ЛИТЕРАТУРА

1. Берк, П. (1999). „Историја као друштвено памћење“. *Реч – часопис за књижевност и културу, и друштвена питања*. 56(2). 83-92.
2. Гаћиновић, Р. (2012). *Безбедносна функција државе*. Београд: Институт за политичке студије.
3. Гаћиновић, Р. (2014). „Друштвена улога војске у изградњи безбедности државе“. *Војно дело*, вол. 66, бр. 2, стр. 129-144.
4. Гаћиновић, Р. (2015). „Историјска улога војске у изградњи система безбедности модерне државе“. *Култура полиса*, год. XII, бр. 26, стр. 203-218.
5. Гашић, Р. (2009). „Југословенство као национални и државни идентитет“. Доступно на: http://chdr-ns.com/pdf/documents/beograd2009_ranka_gasic.pdf, датум посећивања сајта: 21.7.2020.
6. Ђурић, Д., Остојић, М. (2016). „Утицај доктрине и концепата на командовање Војском Србије“. *Војно дело*, вол. 68, бр. 5, стр. 192-208.
7. Закон о Војсци Србије, Службени гласник РС, бр. 116/2007, 88/20091 101/2010 – др. закон, 10/2015, 88/2015 – одлука УС, 36/2018 и 94/2019.
8. Закон о одбрани, Службени гласник РС, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 – др. закон, 104/2009 – др. закон, 10/2015 и 36/2018.
9. Зорић, М., Ђукић, С. (2010). *Српско војно школство*. Београд: Министарство одбране Републике Србије.
10. *Историја Југославије 1918-1988. Прва књига – Краљевина Југославија 1914-1941*. Доступно на: http://www.znaci.net/00001/93_1.pdf, датум посећивања сајта: 21.7.2020.
11. Јовановић, М., Будимир, Ж. (2015). *Ка неопходном препороду српске војске*. Доступно на: http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/jovmil/clanci/VOJSKA.pdf (датум посећивања сајта: 20.7.2020.).
12. Марковић, Д. (2014). *Бела књига одбране Републике Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана“.
13. Марковић, Р. (1997). *Уставно право и политичке институције*. Београд: Службени гласник.
14. Остојић, М., Каравидић, З., Пројовић, Д. (2017). „Утицај доктрине и концепата на развој способности Војске Србије“. *Војно дело*, бр. 8.
15. Петриевски, Љ. (2019). „Традиција правног уређења војске у Србији“. *Војно дело*, бр. 8., стр. 118-133.
16. Поповић, Ђ. (2009). Војска Србије. Доступно на: http://www.bezbednost.org/upload/document/(8)_popovic_2009_vojska_srbije.pdf (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
17. Почуч, В. (2008). *Војска Србије у 2008*. Београд: НЦ „Одбрана“.
18. Симић, П. (2014). „Српска војска у Првом светском рату“. *Историјске свеске*, бр. 11, стр. 1-8.
19. Стојановић, С., Ђукић, С., Баришић, И. (2014). „Стратегијска ситуација и кључни догађаји који су претходили Колубарској бици“. У: Марковић, Д. (ур.). *Историјско-компаративна анализа Колубарске битке – зборник радова*. Београд: Медија центар „Одбрана“.
20. *Стратегија одбране Републике Србије*, Службени гласник РС, бр. 94/2019.

21. Тарди, Ж., Верне, П. (2009). *Проклети рат 1917- 1918 -1919*. Београд: Darkwood.
22. Устав Републике Србије, Службени гласник РС, 98/2006.
23. Шутановац, Д. (2014). „Предговор“. У: Марковић, Д. (ур.). *Бела књига одбране Републике Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана“.
24. http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=25332 (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
25. http://www.vs.rs/sr_lat/istorijat-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
26. http://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije (датум посећивања сајта: 18.7.2020.).
27. http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/rodovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
28. http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/vidovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
29. https://lh3.googleusercontent.com/ (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
30. https://sveosrpskoj.com/wp-content/uploads/2019/05/45n93as111-990x556.jpg (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
31. http://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/rodovi-vojske-srbije (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).
32. https://www.kupujemprodajem.com//photos/oglasi/7/90/55197907/55197907_5a4fd80b516363-75952231IMG_20180104_114422.jpg (датум посећивања сајта: 21.7.2020.).